ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*

ศราวุฒิ ครุฑศิริ**
นิรันดร์ ยิ่งยวด***
อภิชาติ ใจอารีย์***

(วันรับบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2563/ วันแก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 26 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามชนิดกึ่งโครงสร้างกับประชากร คือ ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว จำนวน 100 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในระดับสูง มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมและภาวะความเป็นผู้นำในระดับมากวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว มีความเข้มแข็งโดยภาพรวมและรายด้าน คือ การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน การผลิตสินค้าและบริการ และการพึ่งพาตนเองด้านการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในระดับมาก การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน(Y) ได้แก่ ภาวะความเป็นผู้นำ (X_8) และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม (X_7) โดยร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ได้รวมร้อยละ 33.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 1.373 + .294\ X_8 + .324\ X_7$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = .358\ Z_{X8} + .311\ Z_{X7}$

คำสำคัญ: ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน, การมีส่วนร่วม, ภาวะผู้นำ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

** บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*

*** นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. และรองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*

Factors Affecting the Strength of Community Enterprises in Wai Niao Sub-District, Thamaka District, Kanchanaburi Province*

Sarawut Krutsiri**
Nirun Yingyuad***
Apichart Jai-aree***

(Received Date: February 2 , 2020, Revised Date: June 25, 2020, Accepted Date: June 26, 2020)

Abstract

The objectives of this research were to study the strength of community enterprises and factors affecting the strength of community enterprises in Wai Niao Sub-district, Thamaka District, Kanchanaburi Province. Data were collected by a questionnaire survey from a population of 100 presidents and analyzed using descriptive statistics including percentage, average, and standard deviation. Relationships were analyzed by stepwise multiple regression using Pearson's product-moment correlation coefficient. Results of the study revealed that the respondents had a high level of knowledge concerning community enterprises and often participated in community-related activities. Factors that were recorded at a high level included using local wisdom to promote agricultural activities and leadership, management of community enterprises, manufacturing of products and services, and self-reliance on the allocation of resources. An analysis of the relationships between the factors determined that agricultural land had a moderately negative relationship with a statistical significance level at .05,while local wisdom had a high positive relationship with statistical significance level at .01 on promoting agricultural activities and leadership. Multiple regression analysis indicated that the variables of leadership and using local wisdom to promote agricultural activities had a positive effect and increased the strength of community enterprises by 33.6% with statistical significance level at .05.

The forecast formula from raw scores $\hat{Y} = 1.373 + .294\ X_8 + .324\ X_7$
and the forecast formula from standard scores $\hat{Z} = .358\ Z_{X8} + .311\ Z_{X7}$

Keywords: Strength of Community Enterprise, Participation, Leadership, Local Wisdom

---

* *This article is part of M.S. Program Student in Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kampheangsean Campus.*

** *The M.S. Program Student in Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kampheangsean Campus.*

*** *Assistant Professor and Associate Professor in Human and Community Resource Development Program, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kampheangsean Campus.*

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนจึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ทั้งนี้แนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ระบุว่า ประเทศไทยจะยังคงประสบสภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงประกอบกับสภาวการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ทำให้การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญ ดังนี้ 1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม 3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ในช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ขนานไปกับเศรษฐกิจกระแสหลัก จึงได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 อย่างเป็นทางการและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งก่อนหน้านี้“วิสาหกิจชุมชน” จัดเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ไม่มีรูปแบบ ไม่ได้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การสนับสนุนจึงไม่เป็นระบบและไม่มีเอกภาพ ส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงานเพราะวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชน และบางครั้งมีการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ไม่ตรงความต้องการที่แท้จริง (คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548)

“วิสาหกิจชุมชน” อาจจะเป็นคำใหม่ที่หลาย ๆ คนยังไม่เข้าใจ และเข้าใจผิดไปว่าเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐในด้านการสนับสนุนเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพเหมือนหลาย ๆ โครงการที่ผ่านมา ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้นสถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการแสวงหากำไร โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่กิจกรรมที่ซับซ้อนอะไรล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิต

และบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน เป็นต้น ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก สามารถทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคเข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน (คณะกรรมการส่งเสริมวิสากิจชุมชน, 2548 และเสรี พงศ์พิศ, 2552)

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนข้างต้น สอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มของตึกที่ทำให้ตึกมั่นคง แข็งแรงเศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจในประเทศเปรียบเหมือนการสร้างตึกที่มีฐานแคบ ถ้าฐานไม่แข็งแรง ตึกก็พังลงมา ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (เสรี พงศ์พิศ, 2552 และสัจจา บรรจงศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจองกลาง, และปาลีรัตน์ การดี, 2554)

วิสาหกิจชุมชนถือเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากหรือชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นรูปแบบการดำเนินกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการที่ดำเนินการโดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน มีหลักการบริหารจัดการกระบวนการผลิตบนฐาน “ทุนของชุมชน” ได้แก่ ทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี มีการเสริมสร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายในชุมชนสืบทอดกันตลอดมา (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, และพิทยา ว่องกุล, 2554)

ชุมชนตำบลหวายเหนียว เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้ดำเนินการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล ในด้านยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และดำเนินรอยตามพระยุคลบาทเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพเกษตรและอุตสาหกรรม การส่งเสริมการลงทุนการพาณิชยกรรม และการค้าสู่สากล เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเป็นของตนเอง กลุ่มอาชีพมีทักษะและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและให้คนในชุมชนได้ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบเพื่อเสริมสร้างความเข็มแข็งให้กับสังคมระดับหมู่บ้านและชุมชน โดยผ่านโครงการหลายโครงการ เช่น โครงการรณรงค์ความรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง โครงการส่งเสริมการทำการเกษตรแบบชีวภาพ เกษตรชาวบ้านตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นต้น (องค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว, 2558)

ดังนั้นเพื่อให้แผนการพัฒนาชุมชนสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2558 - 2562) ขององค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนจึงได้มีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจในการประกอบอาชีพก่อตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้นหลายกลุ่มด้วยกัน ภายใต้การให้ความสนับสนุนของผู้นำชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ในตำบลหวายเหนียวมีวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการขึ้นทะเบียนจากกรมวิชาการเกษตร

ทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกผักปลอดภัยชุมชนศาลเจ้าตึก วิสาหกิจชุมชนเบญจรงค์พงษ์ศักดิ์ วิสาหกิจชุมชนท่าข้าวหวายเหนียว และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพืชสมุนไพร ที่มีสมาชิกรวมกัน 100 คน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ได้ร่วมกันสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ถือได้ว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นองค์กรของชุมชน สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแบบองค์รวม มีกระบวนการของชุมชนที่มีการขับเคลื่อนเป็นพลวัต และมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนและระหว่างชุมชน อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนและเกิดการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นมาได้อย่างยั่งยืน เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น และสู่การขยายผลกับกลุ่มองค์กรอื่นที่มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

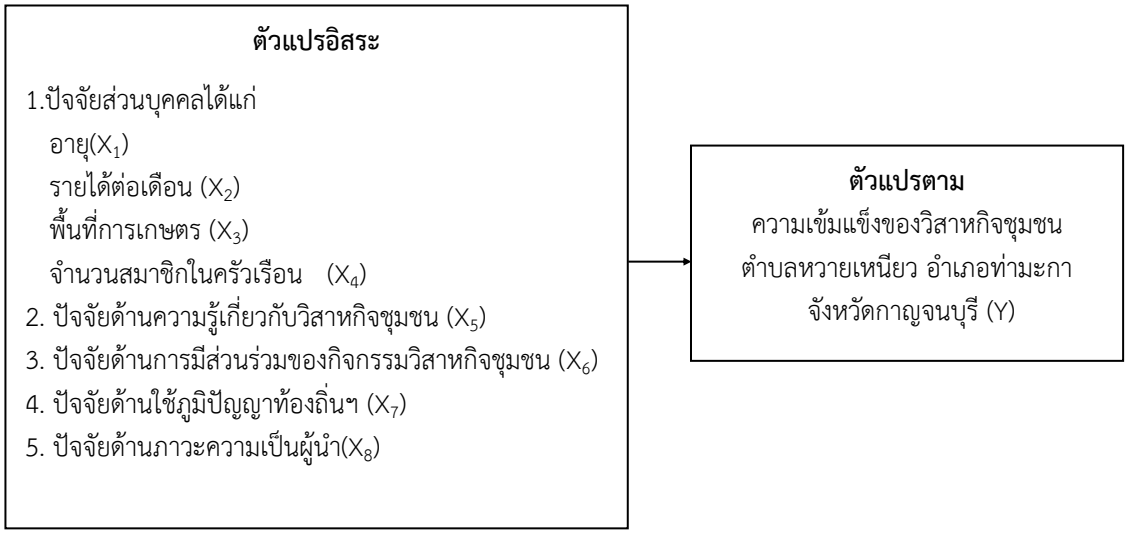
สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุรายได้ต่อเดือน พื้นที่การเกษตรและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม และปัจจัยด้านภาวะความเป็นผู้นำส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี อย่างน้อย 1 ตัวแปร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) วิสาหกิจชุมชน(คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548; นลินี หอวงศ์รัตนะ และคณะ, 2550; และจักรพงษ์ นวลชื่น, 2561) เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการรองรับตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน(Y)และตัวแปรอิสระ คือ ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (X5) 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน(อคิน รพีพัฒน์, 2547; สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545; และอภิชาติ ใจอารีย์, 2556; 2559) รองรับตัวแปรอิสระ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน (X6) 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชวน เพชรแก้ว, 2547; กนกพร ฉิมพลี, 2555; และอภิชาติ ใจอารีย์, 2557)

รองรับตัวแปรอิสระ คือ ด้านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ (X7) 4) แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำงาน (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548 และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) รองรับตัวแปรอิสระ คือด้านภาวะความเป็นผู้นำ (X8) นอกจากนี้ยังตรวจเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทของชุมชนตำบลหวายเหนียว มารองรับตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุรายได้ต่อเดือน พื้นที่การเกษตรและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) ที่เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรที่เป็นประธาน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่จดทะเบียนในพื้นที่ตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีจำนวน 4 กลุ่ม จำนวน 100 คนได้แก่

1. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกผักปลอดภัยชุมชนศาลเจ้าตึก จำนวน 38 คน
2. วิสาหกิจชุมชนเบญจรงค์พงษ์ศักดิ์ อ. ท่ามะกา จำนวน 15 คน
3. วิสาหกิจชุมชนท่าข้าวหวายเหนียว จำนวน 24 คน
4. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพืชสมุนไพร ตำบลหวายเหนียว จำนวน 23 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ที่ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยด้านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการประกอบอาชีพและการจัดการกลุ่ม ปัจจัยด้นภาวะความเป็นผู้นำ ด้านความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน และแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ที่ประกอบด้วย 7 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ พื้นที่ทำมาหากิน และตำแหน่งในวิสาหกิจชุมชน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมคำในช่องว่างที่กำหนดให้ จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบความรู้ในเรื่องวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีในเรื่องความหมายและความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ประเภทของวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบแบบ ถูก-ผิด (ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบระดับความคิดเห็นถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนโดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales)

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือด้านความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ด้านความสามารถในการใช้ทรัพยากรด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีด้านการเกษตร และด้านความสามารถในใช้ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่อีกรุ่น เป็นแบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales)

ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales)

ตอนที่ 6 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชน ในด้านการบริหารจัดการ การผลิตและการบริการ และด้านการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales)

ตอนที่ 7 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับ 1) สภาพทั่วไปในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 2) ปัญหาอุปสรรคที่พบและการแก้ไขปัญหา และ 3) ข้อเสนอแนะในการบริหารวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็ง

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อเนื้อหา/วัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) อยู่ในช่วง 0.67 – 1.00

2. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยวตรงแล้วไปตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเทศบาตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล เท่ากับ 0.924 นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นเครื่องมือที่สมบูรณ์ และนำไปใช้กับประชากรที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน เสนอขอความอนุเคราะห์ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว และประธานวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อง

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่ในตำบลหวายเหนียวเพื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรที่เป็นประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่งด้วยตนเอง รวมทั้งลงสำรวจพื้นที่ชุมชน

3. นำแบบสอบถามที่ได้การตอบกลับมาครบ 100 ฉบับ มาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล ในการทำวิจัยถือเป็นจรรยาบรรณของนักวิจัย นักวิจัยจะต้องคำนึงถึงมากที่สุดเนื่องจากนักวิจัยจะต้องเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด นักวิจัยจะต้องพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล เคารพสิทธิ์ความเป็นส่วนตัว และปกปิดข้อมูลเป็นความลับภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะเวลาของการทำวิจัยโดยให้สิทธิ์ในการปฏิเสธการเข้าถึงการวิจัยการให้ข้อมูลและข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับ นำเสนอในภาพรวมการเปิดเผยชื่อจริงนามสกุลจริงจะอยู่ภายใต้การยินยอมของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple Regression)

เกณฑ์ในการแปลผล

ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนแบบอ้างอิงเกณฑ์ตามหลักการของ Bloom, et al (1971) แบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนร้อยละ 80 – 100	มีความรู้อยู่ในระดับสูง
คะแนนร้อยละ 60 – 79	มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60	มีความรู้อยู่ในระดับต่ำ

ระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพและการจัดการกลุ่ม ภาวะความเป็นผู้นำ และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ใช้เกณฑ์การแปลผลของ Best (1977) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 - 5.00	มีระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด/มีส่วนร่วมมากที่สุด
3.51 - 4.50	มีระดับความคิดเห็นด้วยมาก/มีส่วนร่วมมาก
2.51 - 3.50	มีระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง/มีส่วนร่วมปานกลาง
1.51 - 2.50	มีระดับความคิดเห็นด้วยน้อย/มีส่วนร่วมน้อย
1.00 - 1.50	มีระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด/มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Davis (1971 อ้างใน ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกูล, และสุภาพ ฉัตราภรณ์, 2555)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	คำบรรยาย
0.70 หรือสูงกว่า	มีความสัมพันธ์สูงมาก
0.50 – 0.69	มีความสัมพันธ์สูง
0.30 – 0.49	มีความสัมพันธ์ปานกลาง
0.10 – 0.29	มีความสัมพันธ์ต่ำ
0.01 – 0.09	แทบจะไม่มีความสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 41 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือช่วง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 31 โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมาคือช่วง 5,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29 ส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตร น้อยกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 62 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 95

ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 12.91 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 86.06 ของคะแนนเต็ม, σ = 0.40) โดยคะแนนสูงสุดเท่ากับ 13 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 11 คะแนน

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.70, σ = 0.26)เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก (μ = 3.82, σ = 0.67) และการมีส่วนร่วมในการจัดการผลผลิตของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก (μ = 3.82, σ = 0.47) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก (μ = 3.78, σ = 0.50) ส่วนด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก (μ = 3.58, σ = 0.50) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

(N=100)

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน	μ	σ	แปลผล
1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน	3.82	0.67	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำ ตัวแทนกลุ่ม และกรรมการของวิสาหกิจชุมชน	3.71	0.53	มาก
3. การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการเงินของวิสาหกิจชุมชน	3.75	0.52	มาก
4. การมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับ	3.62	0.62	มาก
5. การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือกับสมาชิกวิสาหกิจอย่างสม่ำเสมอ	3.60	0.53	มาก
6. การมีส่วนร่วมในการหาตลาดให้กับวิสาหกิจอย่างสม่ำเสมอ	3.62	0.53	มาก
7. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์	3.58	0.50	มาก
8. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและชี้ประเด็นปัญหาในเรื่องต่างๆ	3.71	0.50	มาก
9. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจชุมชน	3.78	0.50	มาก
10. การมีส่วนร่วมในการจัดการผลผลิตของวิสาหกิจชุมชน	3.82	0.47	มาก
รวม	**3.70**	**0.26**	**มาก**

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม

จากการศึกษา พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม อยู่ในระดับมาก (μ = 3.67, σ = 0.22)เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ อยู่ในระดับมาก (μ = 3.53, σ = 0.34) ด้านความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก (μ = 3.62, σ = 0.33) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการเกษตร อยู่ในระดับมาก (μ = 3.72, σ = 0.33) และ ด้านความสามารถใช้ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านการเกษตรกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น อยู่ในระดับมาก (μ = 3.81, σ = 0.52) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม

(N=100)

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม	μ	σ	แปลผล
ด้านความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้	3.53	0.34	มาก
ด้านความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	3.62	0.33	มาก
ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการเกษตร	3.72	0.33	มาก
ด้านความสามารถใช้ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านการเกษตรกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น	3.81	0.52	มาก
รวม	3.67	0.22	มาก

ภาวะความเป็นผู้นำ

จากการศึกษา พบว่า ภาวะความเป็นผู้นำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.70, σ = 0.27) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความสามารถในการมองการณ์ไกล อยู่ในระดับมาก (μ = 3.89, σ = 0.53) และความสามารถในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่เพื่อนสมาชิก อยู่ในระดับมาก (μ = 3.89, σ = 0.53) รองลงมาคือ ความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตน อยู่ในระดับมาก (μ = 3.84, σ = 0.50) ส่วนด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ ความสามารถในการสื่อสาร ติดต่อประสานผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.31, σ = 0.47) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ภาวะความเป็นผู้นำ

(N=100)

ภาวะความเป็นผู้นำ	μ	σ	แปลผล
1. ความสามารถในการมองการณ์ไกล	3.89	0.53	มาก
2. ความรับผิดชอบต่อตัวเองและการปฏิบัติงาน	3.78	0.50	มาก
3. ความสามารถในการวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบ	3.69	0.54	มาก
4. ความสามารถในการสื่อสาร ติดต่อประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน	3.31	0.47	ปานกลาง
5. ความสามารถในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจ	3.60	0.53	มาก
6. ความสามารถในการกระตุ้นให้เพื่อนสมาชิกในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน	3.67	0.51	มาก
7. ความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการทำงานรวมถึงความขัดแย้งภายในวิสาหกิจชุมชน	3.64	0.56	มาก
8. ความสามารถในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน	3.69	0.47	มาก
9. ความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตน	3.84	0.50	มาก
10. ความสามารถในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่เพื่อนสมาชิก	3.89	0.53	มาก
รวม	**3.70**	**0.27**	**มาก**

ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา พบว่าความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.65, σ = 0.23) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก (μ = 3.64, σ = 0.31) ด้านความสามารถในด้านการผลิตสินค้าและบริการอยู่ในระดับมาก (μ = 3.66, σ = 0.26) และ ด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านการจัดสรรทรัพยากร อยู่ในระดับมาก (μ = 3.65, σ = 0.36) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

(N=100)

ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน	μ	σ	แปลผล
ความสามารถในการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน	3.64	0.31	มาก
ความสามารถในด้านการผลิตสินค้าและบริการ	3.66	0.26	มาก
ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านการจัดสรรทรัพยากร	3.65	0.36	มาก
รวม	**3.65**	**0.23**	**มาก**

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

การวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) โดยผลการศึกษาความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระ มีดังต่อไปนี้

อายุ มีความสัมพันธ์ทางลบกับรายได้ต่อเดือน ในระดับปานกลาง (r = . 392, p = .004) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตร ในระดับปานกลาง (r = .303, p = .026) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะความเป็นผู้นำในระดับสูง (r = .509 p = .000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน มีทั้งหมด 3 ปัจจัย ได้แก่ พื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับ ในระดับปานกลาง (r = .319, p = .018) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูง (r = .509, p = .000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และภาวะความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูง (r = .519, p = .000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

(N = 100)

	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	Y
X_1	1								
X_2	-.392**	1							
X_3	-.173	-.303*	1						
X_4	-.154	.128	.159	1					
X_5	-.037	-.183	.220	-.025	1				
X_6	.039	-.036	.107	.140	.127	1			
X_7	-.008	.190	-.258	.077	-.094	.061	1		
X_8	.156	.038	-.105	-.007	-.069	.190	.509**	1	
Y	.069	.007	-.319*	.115	-.126	.142	.509**	.519**	1

หมายเหตุ ** = มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01, * = มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

จากการนำตัวแปรทั้งหมดเข้าสู่สมการถดถอยในขั้นสุดท้าย ผลวิจัย พบว่า ภาวะความเป็นผู้นำสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถึงร้อยละ 26.3 ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลร่วมกับภาวะความเป็นผู้นำ คือ ตัวแปรการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม สามารถอธิบายความแปรปรวนเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 7.3 (r^2change = .073) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 2 ตัว พบว่า สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ได้รวมร้อยละ 33.6 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .579 และได้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังตารางที่ 6

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.373 + .294\ X_8 + .324\ X_7$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .358\ Z_{X8} + .311\ Z_{X7}$$

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

(N=100)

Model	R^2_{change}	b	Beta	S.E.	t	p-value
X_8	0.263	0.294	0.358	0.109	2.688	0.010
X_7	0.073	0.324	0.311	0.139	2.337	0.024
ค่าคงที่ (a) = 1.373, R = .579, R^2 = 0.336						

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจฯ มี**ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน**อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เกิดจากสำนักงานเกษตรอำเภอท่ามะกาส่งเจ้าหน้าที่เกษตรมาประชาสัมพันธ์และจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ สิทธิประโยชน์ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดโครงการไปศึกษาดูงานในชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ของ Knowles (1998, pp. 64-68) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่หากจะให้สัมฤทธิ์ผลต้องคำนึงถึงความต้องการที่จะรู้ของผู้ใหญ่ สิ่งที่เรียนรู้มีประโยชน์และมีความจำเป็นสำหรับผู้เรียน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

สมาชิกวิสาหกิจฯ มี**ส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่งล้วนเป็นวิสาหกิจที่เน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่าย จึงมีการประชุมสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อวางแผนการผลิตที่เพียงพอและมีคุณภาพตรงกับความต้องการของลูกค้า ดังจะเห็นได้ว่าในทุกกิจกรรมตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน จนถึงการจัดการผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนและการจัดสรรผลประโยชน์สมาชิกจะเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมโดยอภิชาติ ใจอารีย์ (2556 และ 2559) และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การแก้ไขปัญหาของชุมชนต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้วยตนเอง ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในชุมชน เป็นการเสริมพลังชุมชนทำให้มีความเข้มแข็งนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในทุกด้านและสอดคล้องกับทฤษฎีสร้างความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) โดย อคิน รพีพัฒน์ (2547) กล่าวว่าปัจจัยหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึงความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกการเป็น พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่นของตนเอง

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมซึ่งพบว่าวิสาหกิจชุมชนมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมมาใช้ประโยชน์ในระดับมากทั้งนี้เพราะบริบทของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เมื่อต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้นมาก็มีการต่อยอดทุนทางสังคมที่สะสมอยู่ในชุมชน คือ ทุนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์

ปัจจุบันของชวนเพชรแก้ว (2547) และงานวิจัยของ ดลฤดี จันทร์แก้ว, และวิรินดา สุทธิพรม (2559) ที่พบว่า การสร้างความเข้มแข็งชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย เกิดจากการที่ชุมชนรู้จักปรับประยุกต์การใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ด้านภาวะความเป็นผู้นำ โดยรวมอยู่ในระดับมากกล่าวคือวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่ง ต่างมีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน มีแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเกิดจาการที่สมาชิกฯ มีภาวะความเป็นผู้นำสูง แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานร่วมกันของสมาชิกฯ ทุกคนต่างรู้บทบาทหน้าของตนเองในฐานะผู้นำและผู้ตาม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ดีและความรับผิดชอบต่อตัวเองและการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชนที่กล่าวว่า มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปในทางที่ดี สนองต่อความต้องการและบรรลุยังประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดมุ่งหมาย ต้องอาศัยความสามัคคีระหว่างกันเป็นสำคัญ ซึ่งสื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนให้บริหารงานได้อย่างสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสม นั้นก็คือ “ผู้นำ” (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548) ซึ่งเป็นบุคคลที่จะมาช่วยเป็นกำลังแรงใจและมันสมองในการปฏิบัติงานร่วมกัน เหตุนี้ในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่จะระดมพลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหาร การพัฒนาหรือร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น(จักรีศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัดวฑฒโน, 2561) และแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559) ที่กล่าวว่า หน่วยงานหรือองค์กรใดถ้ามีผู้นำที่ดี สมาชิกต่างรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองจะได้ทั้งคนได้ทั้งงานโดยไม่เสียหลักการ

ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

ส่วนความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ วิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 แห่งมีการบริหารจัดการที่ดี มีการผลิตสินค้าและบริการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองจนนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้เกิดจากการได้รับการส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบจากสำนักงานเกษตรอำเภอท่ามะกา การดำเนินงานเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ โดยสมาชิกต่างรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองมีการวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพบูลย์ พันธุวงศ์ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่องความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลสะลวง ด้านการจัดการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด มีความเข้มแข็ง อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล โดยการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันและงานวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, และอุทิศ สังขรัตน์ (2557) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลาที่พบว่า ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการบริหารจัดการมีการวางแผนการตลาดและการจัดสรรทรัพยากรที่ดี

ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

จากการวิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน คือ ภาวะความเป็นผู้นำและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม โดยร่วมอธิบายความแปรปรวนของความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 33.60 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเน้นการศึกษาจากแนวคิดเป็นหลัก ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องในช่วงการพัฒนาโครงการวิจัยมีเพียง 2 เรื่อง ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะภาวะความเป็นผู้นำมีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเนื่องจากทั้งตัวประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่างเข้าใจและแสดงออกในบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม มีการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากสมาชิกวิสาหกิจฯ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนในทุกกิจกรรมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับหลักการเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำของ Komives, et al (2006) ที่กล่าวว่า การรู้จักตนเองและค้นหาปรับปรุงตัวเองให้รู้จักตัวเอง ให้เกิดความเชี่ยวชาญ เพื่อชี้นำองค์กรสู่สิ่งใหม่ๆ ด้วยความรับผิดชอบและมีการวางแผนในการดำเนินงานสามารถสื่อสารกับคนในองค์กรได้ง่าย เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นกุญแจก้าวไปสู่ความสำเร็จผลการวิจัยสอดคล้องงานวิจัยของวิทยา จันทะวงค์ศรี (2547) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของกนกกาญจน์มะลาง(2551) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้มตำบลนาทรายอำเภอลี้จังหวัดลำพูนและงานวิจัยของนลินีหอวงศ์รัตนะ, และคณะ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการผลิตข้าวพันธุ์ดีบ้านห้วยหมากตำบลโพธิ์พระยาอำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมมีผลต่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของ 3 วิสาหกิจชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกผักปลอดภัยชุมชนศาลเจ้าตึก วิสาหกิจชุมชนท่าข้าวหวายเหนียว และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพืชสมุนไพรล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและวิสาหกิจชุมชนเบญจรงค์พงษ์ศักดิ์ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งสิ้น และเมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานก็พบว่าอาชีพส่วนใหญ่ก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561-2565) ให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นและใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในฐานะจักรกลของการพัฒนาประเทศจากระดับล่างไปสู่ระดับบนให้มากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2548) โดยกำหนดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมทั้งให้ความรู้และสนับสนุนการจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพ

ท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตัวเองได้ และงานวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี (2555) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่าความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิธีคิดการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลานเพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมางานวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าความรู้ประจำท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนในปัจจุบันก็ยังคงสร้างอาชีพให้กับท้องถิ่นได้ อีกงานวิจัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่จนสามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้คืองานวิจัยของอภิชาติ ใจอารีย์ (2557) เรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี งานวิจัยทั้งสองยืนยันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีคุณค่าควรจะช่วยกนอนุรักษ์ ถ้ายิ่งปล่อยเวลาให้เนิ่นนานไปผู้ที่มีองค์ความรู้แบบฝังลึกค่อย ๆ สูญหายไปคนรุ่นใหม่ไม่สืบสานความรู้ต่อ จะทำให้องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. จากผลวิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว สำนักงานเกษตรอำเภอท่ามะกา และวิสาหกิจชุมชน ควรร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยต่อยอดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์กันมาเป็นอย่างดี

2. ในการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก การสร้างการยอมรับและรูปแบบการสื่อสารภายในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญที่กลุ่มจะต้องมีการระดมความคิดและวางแผนร่วมกันของสมาชิกเพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนาและยั่งยืนต่อไป

3. การสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน นอกจากต้องสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกและยังสร้างความร่วมมือและโอกาสคือความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐและความนิยมของลูกค้าในผลิตภัณฑ์จากสินค้าที่ผลิตด้วยฝีมือแรงงานอย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญคือความรู้ด้านการตลาดและการบริหารจัดการโดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจะต้องอาศัยการพัฒนาโดยการสนับสนุนจากภาครัฐเช่นการฝึกอบรมและการพัฒนาภายในองค์กรวิสาหกิจชุมชนเองเช่นการแสวงหาความรู้และทักษะด้านการตลาดการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์การจัดการความเสี่ยงและการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาผลของการนำแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลหวายเหนียว สู่การสังเคราะห์เป็นรูปแบบ/ ขั้นตอน วิธีการ ปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไข และผลของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

กนกกาญจน์ มะลาง. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้มตำบลนาทรายอำเภอลี้จังหวัดลำพูน.* (การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

กนกพร ฉิมพลี. (2555). *รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพ.ศ.2548*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการ, กรมส่งเสริมการเกษตร.

จักรีศรีจารุเมธีญาณ, และพระถนัดวฑฒโน. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6*(ฉบับพิเศษ), 527-538.

ชวน เพชรแก้ว. (2547). การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน. *วารสารภาษาไทย, 2*(3), 14-23.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, และพิทยา ว่องกุล. (2554). *วิสาหกิจชุมชน: กลไกเศรษฐกิจฐานราก.* กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดลฤดี จันทร์แก้ว, และวิรินดา สุทธิพรม. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย.*วารสารการพัฒนาชุมชุนและคุณภาพชีวิต, 4*(2), 188-199.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, และอุทิศ สังขรัตน์. (2557). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 10*(1), 97-122.

นลินี หอวงศ์รัตนะ, บุษบา สว่างใจ, ภัทราภรณ์ มุ่งสวัสดิ์, ศิริวรรณ หวังดี, ทัศนา คิดสร้าง, ดวงสมร พฤฑฒิกุล, และสุจิรา กิจเจริญ. (2550). *กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมผลิตข้าวพันธุ์ดีบ้านห้วยหมากตำบลโพธิ์พระยาอำเภอเมืองสุพรรณบุรีจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกูล, และสุภาพ ฉัตราภรณ์. (2555). *การออกแบบการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไพบูลย์ พันธุ์วงศ์, จักรพงษ์ พวงงามชื่น, นคเรศ รังควัต, และสายสกุล ฟองมูล. (2559). ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 11*(2), 189-202.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิทยาจันทะวงค์ศรี. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.* (การค้นคว้าอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

สัจจา บรรจงศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจองกลาง, และปาลีรัตน์ การดี. (2554). *การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). *ภาวะผู้นำทฤษฎี และปฏิบัติ: ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิรัตน์ เอ็คดูเคชั่น.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.*กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.

อภิชาติ ใจอารีย์. (2556). *สิทธิชุมชน: สิทธิตามรัฐธรรมนูญ.* นครปฐม: เพชรเกษม การพิมพ์.

_____. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารการเมืองการปกครอง, 4*(2), 241-158.

_____. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36*(1), 111-136.

องค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว. (2558). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลหวายเหนียว*. กาญจนบุรี: สำนักงานปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลหวายเหนียว.

Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed). New Jersey: Prentice hall Inc.

Bloom,B. S., Hastings, J.H., Madaus, G.F., & Baldwin, T.S. (1971).Hand book on Formative and Summative Evaluation of StudentLearning. New York: Mc Graw-Hill Book Company.

Knowles M.S. (1998). *The Making of an Adult Education: An Autobiographical Journey*. San Francisco: Jossey-Bass.

Komives R.S., Longerbeam D.S., Owen E.J., Mainella C.F., & Osteen L. (2006). A Leadership Identity Development Model: Applications from a Grounded Theory. *Journal of College Student Development, 47*(4), 401-418.